

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

3/2021

гр.София, 25.10.2022 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия в съдебно заседание на 29 септември 2022 год., в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
МИМИ ФУРНАДЖИЕВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

МАРИЯ ИВАНОВА
ВАСИЛКА ИЛИЕВА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. МАРГАРИТА СОКОЛОВА
2. ПЛАМЕН СТОЕВ
3. ДИЯНА ЦЕНЕВА
4. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
5. МАРИО ПЪРВАНОВ
6. ЕМИЛ ТОМОВ
7. АЛБЕНА БОНЕВА
8. ЖИВА ДЕКОВА
9. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
10. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
11. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
12. ЗОЯ АТАНАСОВА
13. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
14. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
15. БОРИС ИЛИЕВ
16. БОЯН ЦОНЕВ
17. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
18. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
19. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
20. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
21. ЛЮБКА АНДОНОВА
22. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
23. МАЙЯ РУСЕВА
24. ЕРИК ВАСИЛЕВ
25. ВАНЯ АТАНАСОВА
26. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
27. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
28. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
29. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
30. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА

31. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА
32. ТАНЯ ОРЕШАРОВА
33. МАРИЯ ХРИСТОВА
34. СОНЯ НАЙДЕНОВА

35. АНЕЛИЯ ЦАНОВА
36. НИКОЛАЙ ИВАНОВ
37. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА
38. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА

при участието на секретаря Аврора Караджова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 3 по описа за 2021 г. на
Общото събрание на Гражданска колегия
докладвано от съдия ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане на председателя на ВКС, по предложение на състав на ВКС, I г.о., направено по реда на чл.292 ГПК, за приемане на тълкувателно решение по въпроса: „Може ли съсобственик да предяви отрицателен установителен иск за собственост за идеални части от имота, надхвърлящи собствената му идеална част?“

Предложението за тълкувателно решение е заради констатирано от състава на ВКС противоречиво разрешаване на посочения процесуалноправен въпрос в следните решения на ВКС: решение № 35 от 05.03.2019 г. по гр. д. № 1845/2018 г., I г. о. и решение № 130 от 04.01.2021 г. по гр. д. № 746/2020 г., I г. о.

В определението по чл.292 ГПК е посочено, че независимо от известната разлика в обстоятелствата по двете дела /в първия случай ответникът се е снабдил с нотариален акт за собственост на целия имот, включително и за идеалната част на ищеца, а във втория случай ответникът има нотариален акт за собственост само за идеалните части, надхвърлящи идеалните части на ищеца/, има формирана противоречива практика на ВКС по въпроса може ли съсобственик да предяви отрицателен установителен иск за собственост за идеални части от имота, надхвърлящи собствената му идеална част. Макар касационното обжалване по гр. д. № 1845/2018 г. на ВКС, I г. о., да е допуснато на основание чл.280, ал.2, предл.2 ГПК, поради възникнало съмнение за допустимостта на въззивното решение, това съмнение е породено именно от въпроса, по който е допуснато касационно обжалване по другото дело - гр. д. № 746/2020 г. на ВКС, I г. о., а именно налице ли е правен интерес от предявяване на отрицателен установителен иск за собственост върху идеални части от поземлен имот, които не се застъпват със собствените на ищеца идеални части от имота.

В решение № 35 от 05.03.2019 г. на ВКС по гр. д. № 1845/2018 г., I г. о. е прието, че положителна процесуална предпоставка за предявяване на установителен иск за собственост е наличието на правен интерес за ищеца от този иск. Правен интерес за предявяване на отрицателен установителен иск е налице, когато ищецът претендира да е собственик, респективно съсобственик на имота и твърди, че ответникът заявява права върху този имот, които засягат правата на ищеца. Според приетото в т.1 от Тълкувателно решение № 8 от 27.11.2013 г. по тълк.д.№ 8 от 2012 г. на ОСГТК на ВКС такъв правен интерес е налице и когато ищецът се позовава на фактическо състояние или има възможност да придобие права, ако отрече правата на ответника. В хипотезата на предявен отрицателен установителен иск за собственост от лице, което претендира да е собственик не на целия имот, а само на посочена от него идеална част от имота, такъв правен интерес за ищеца ще е налице /освен когато ищецът се позовава на фактическо състояние или на възможност да придобие права, ако отрече правата на ответника/, само ако той твърди, че ответникът претендира и се легитимира пред трети лица за собственик на такава идеална част от вещта, която превишава притежаваната от ищеца идеална част от тази вещ. За да приеме за недопустимо въззивното решение, съставът на ВКС е намерил за неоснователни въведените от ищеца твърдения за наличие на правен интерес от така предявения отрицателен установителен иск за разликата от 49/50 ид.ч. от имота, а именно, че ищецът притежава 1/50 ид.ч. от имота /за които искът е уважен/, отрича правата на ответника за 49/50 ид.ч., тъй като той се легитимира с констативен нотариален акт за целия имот, прехвърля го на трето лице и участието на другите сънаследници не е задължително. В тази връзка е посочено, че ищецът не е процесуален субституент на другите наследници и няма право да предявява иск в защита на техните права /чл.26, ал.2 ГПК/.

В решение № 130 от 04.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 746/2020г., съставът на I г. о. е посочил, че споделя практиката на ВКС, изразена в редица решения /№213/2014г. по гр.д.№2881/2014г., I г.о., №162/2012г. по гр.д.№1260/2011г., Пг.о., №59/2019г. по гр.д.№2214/2018г., I г.о. и №68/2018г. по гр.д.№2767/2017г., Пг.о./, в които е даден положителен отговор на процесуалноправния въпрос, налице ли е правен интерес от предявяване на отрицателен установителен иск за собственост върху идеални части от поземлен имот, които не се застъпват със собствените на ищеца идеални части от имота. Приел е, че когато и двете спорещи страни са се снабдили с констативни нотариални актове за право на собственост върху идеални части, без правата им да се застъпват, за ищеца ще е налице правен интерес от предявяване на отрицателен установителен иск по отношение на частта от правата на ответника, за които последният се е снабдил с нотариален акт и които се отричат от

ищеца. За съсобственика не е без значение кой е сътитulary на правото на собственост, наред с него, и каква е квотата му в съсобствеността, тъй като това касае упражняването на правомощията, произтичащи от правото му на собственост върху притежаваната идеална част от вещта и включени в съдържанието на това право. От значение е във вътрешните отношения с останалите съсобственици, свързани с използването, управлението, поддържането, подобряването и т.н. на общата вещ, уредени в чл. 30-чл. 32 ЗС и чл. 41 ЗС, от значение е за законосъобразното упражняване правото му на разпореждане чрез продажба на трето лице с притежаваната от него идеална част (следва да е наясно спрямо кого да изпълни задължението си по чл. 33 ЗС), от значение е за законосъобразното и валидно упражняване на правото му на ликвидиране съсобствеността чрез делба на общата вещ, уредено в чл. 34 ЗС, съотв. чл. 69 ЗН, за законосъобразното упражняване на правата на наследниците да се разпоредят с наследената вещ (предвид опасността разпоредителната сделка да се окаже недействителна по чл. 76 ЗН) и др. Затова, за съсобственика ще е налице правен интерес да отрече със сила на пресъдено нещо претендиращи от ответника права върху идеални части от имота или размера им дори ако същите не се застъпват с идеалните части на ищеца. Правният интерес от отрицателния установителен иск за собственост се разкрива и от процесуалното поведение на ответника, когато същият продължава да претендира отричаното от ищеца право на съсобственост върху идеална част от имота.

От изложеното може да се направи извод, че не е налице противоречиво разрешаване по идентични правни въпроси в тълкувателните части на посочените решения на ВКС. В първото изрично има позоваване на т.1 от Тълкувателно решение № 8 от 27.11.2013 г. по тълк.д.№ 8 от 2012 г. на ОСГТК на ВКС. Във второто позоваването е индиректно, чрез посочване на решения на ВКС, според които указанията на ТР са приложими и следва да бъдат съобразени /решение №213/2014г. по гр.д.№2881/2014г., Г.о./. Според т.1 от ТР№ 8/2012г. правен интерес от предявяване на отрицателен установителен иск за собственост и други вещни права е налице когато: ищецът притежава самостоятелно право, което се оспорва; позовава се на фактическо състояние или има възможност да придобие права, ако отрече правата на ответника. В производството по този иск ищецът доказва фактите, от които произтича правният му интерес, а ответникът – фактите, от които произтича правото му. При липса на правен интерес производството по делото се прекратява.

От приетото и в двете решения на ВКС може да се обобщи, че посоченото ТР е приложимо на общо основание и за случаите, при които ищецът притежава само идеална част от право което се оспорва; позовава се на фактическо състояние или има възможност да придобие права, ако отрече правата на ответника. Това е така защото според тълкувателното решение, което обосновава хипотезите, при които е допустимо предявяване на отрицателен установителен иск за собственост и други вещни права, правният интерес се поражда от твърдението за наличие на притежавано от ищеца, различно от спорното право върху същия обект, чието съществуване би било отречено или пораждането му, респективно упражняването му, би било осуетено от неоснователната претенция на насрещната страна по спора. Интерес от отрицателния установителен иск за собственост може да е налице, когато ищецът заявява самостоятелно право върху вещта, както и при конкуренция на твърдяни от двете страни вещни права върху един и същи обект. И в двете решения на ВКС се прави обоснован извод, че хипотезата на предявен отрицателен установителен иск за собственост от лице, което претендира да е собственик не на целия имот, а само на посочена от него идеална част, попада в приложното поле на ТР и такъв правен интерес за ищеца ще е налице ако той твърди, че ответникът претендира и се легитимира пред трети лица за собственик на такава идеална част, която засяга неговата квота, т.е. оспорва му се самостоятелното право върху идеалната част; ищецът се позовава на фактическо състояние или на възможност да придобие права, ако отрече правата на ответника. Притежанието на идеални части от правото на собственост предполага многообразие на споровете за защита на тези права. При всеки конкретен спор наличието на правен интерес се преценява конкретно въз основа на обосновани твърдения, посочени в исковата молба. Съдът е длъжен да провери допустимостта на иска и следи за правния интерес при всяко положение на делото. След като се касае за въведен от ищеца спор за права в собствеността на имот, надхвърлящи неговите идеални части, то и при преценката за правния интерес, съобразно визираните в цитираното ТР предпоставки, следва да се имат предвид и правните последици на съдебното решение, с което евентуално се уважава или отхвърля така предявен отрицателен установителен иск и противопоставимостта му на неучаствали в процеса други съсобственици на имота.

От горното следва, че няма противоречиви разрешения по идентични материалноправни въпроси в тълкувателните части на посочените решения на ВКС.

По изложените съображения общото събрание на гражданската колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

ОТКЛОНЯВА предложението на състав на I г.о. на ВКС за постановяване на тълкувателно решение по въпроса:

„Може ли съсобственик да предяви отрицателен установителен иск за собственост за идеални части от имота, надхвърлящи собствената му идеална част?“

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:
МАРИЯ ИВАНОВА.....
ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

- | | |
|--|--|
| 1. МАРГАРИТА СОКОЛОВА..- О.М. | 7. АЛБЕНА БОНЕВА..... |
| 2. ПЛАМЕН СТОЕВ..... | 8. ЖИВА ДЕКОВА..... |
| 3. ДИЯНА ЦЕНЕВА..... | 9. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА..- О.М. |
| 4. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА..- О.М. | 10. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА..... |
| 5. МАРИО ПЪРВАНОВ..... | 11. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА..... |
| 6. ЕМИЛ ТОМОВ..... | 12. ЗОЯ АТАНАСОВА..... |

13. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
14. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
15. БОРИС ИЛИЕВ.....
16. БОЯН ЦОНЕВ.....
17. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
18. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
19. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ..-**О.М.**.....
20. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
21. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
22. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
23. МАЙЯ РУСЕВА.....
24. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
25. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
26. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
27. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА.....
28. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
29. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....
30. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА.....
31. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА.....
32. ТАНЯ ОРЕШАРОВА.....
33. МАРИЯ ХРИСТОВА.....
33. СОНЯ НАЙДЕНОВА.....
35. АНЕЛИЯ ЦАНОВА.....
36. НИКОЛАЙ ИВАНОВ.....
37. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА..- **О.М.**.....
38. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА.....

Особено мнение по тълкувателно дело №3/2021г. на ОСГК на ВКС

Тълкувателното дело е образувано въз основа на разпореждане на председателя на Върховния касационен съд от 11.10.2021 г. по предложение на състав на Първо гражданско отделение на ВКС, направено с определение № 60087 от 22.06.2021 г. по ч. гр. д. № 1541/2021 г., за приемане на тълкувателно решение по следния въпрос, по който съставът е констатирал противоречива практика по чл. 290 ГПК на състави на ВКС:

„Може ли съсобственик да предяви отрицателен установителен иск за собственост за идеални части от имота, надхвърлящи собствената му идеална част.“

По така поставения въпрос действително е налице противоречива практика на тричленни състави на ГК на ВКС и не е налице основание за отклоняване на предложението по смисъла на чл. 7.1 и чл. 7.2 от Правилата за приемане на тълкувателни решения от ОСГК, ОСТК и ОСГТК.

Не може да бъде споделена тезата, че доколкото във всички посочени в предложението решения на тричленни състави на ГК на ВКС е налице позоваване на ТР № 8 от 27.11.2013 г. по тълк.д.№ 8 от 2012 г. на ОСГТК на ВКС, макар и индиректно в някои случаи, то може да се обобщи, че посоченото ТР е приложимо на общо основание и за случаите, при които ищецът притежава само идеална част от право което се оспорва; позовава се на фактическо състояние или има възможност да придобие права, ако отрече правата на ответника.

Действително и в двете групи решения на тричленни състави на ГК на ВКС е налице позоваване на разрешението, съдържащо се в т. 1 на ТР № 8 от 27.11.2013 г. по тълк.д.№ 8 от 2012 г. на ОСГТК на ВКС, но въпреки това съставите разрешават противоречиво въпроса кога е налице правен интерес съсобственик да предяви отрицателен установителен иск за собственост за идеални части от имота, надхвърлящи собствената му идеална част.

В решение №35 от 05.03.2019 г. по гр.д.№1845/2018 г. на I г.о. на ВКС, като е взел предвид, че положителна процесуална предпоставка за предявяване на установителен иск за собственост е наличието на правен интерес за ищеца от предявяването именно на този иск, съставът е приел, че такъв правен интерес за предявяване на отрицателен установителен иск е налице, когато ищецът претендира да е съсобственик, респективно съсобственик на имота и твърди, че ответникът заявява права върху този имот, които засягат правата на ищеца. Прието е, че в хипотезата на предявен отрицателен установителен иск за собственост от лице, което претендира да е съсобственик не на целия имот, а само на посочена от него идеална част от имота, такъв правен интерес за ищеца ще е налице (освен когато ищецът се позовава на фактическо състояние или на възможност да придобие права, ако отрече правата на ответника), само ако той твърди, че ответникът претендира и се легитимира пред трети лица за съсобственик на

такава идеална част от вещта, която превишава притежаваната от ищеца идеална част от тази вещ.

Това разрешение влиза в пряко противоречие с приетото в решение №130 от 04.01.2021 г. по гр.д.№746/2020 г. на I г.о. на ВКС, в което е прието, че когато и двете спорещи страни са се снабдили с констативни нотариални актове за право на собственост върху идеални части, без правата им да се застъпват, за ищеца ще е налице правен интерес от предявяване на отрицателен установителен иск по отношение на частта от правата на ответника, за които последният се е снабдил с нотариален акт и които се отричат от ищеца. Изложени са съображения, свързани със значението, което има обстоятелството кои лица са сътитуляри на правото на собственост, наред с предявилото иска лице, и каква е квотата му в съсобствеността, тъй като това касае упражняването на правомощията, произтичащи от правото му на собственост върху притежаваната идеална част от вещта и включени в съдържанието на това право. При подобни данни за релевантните факти и обстоятелства е постановено и решение №35 от 05.03.2019г. по гр.д.№1845/2018г. – ответникът се е снабдил с констативен нотариален акт за имота, след което го е продал, като ищцата поддържа, че ответникът не е собственик на разликата над притежаваните от нея права, доколкото и други лица участват в съсобствеността. Т.е. обстоятелството кои лица са сътитуляри на правото на собственост е посочено от предявилото иска лице като съображение за наличие на правен интерес от предявяването на отрицателния установителен иск и в производството по гр.д.№1845/2018г., което навежда на извод, че именно въпросът в кои случаи за съсобственик е налице правен интерес да предяви отрицателен установителен иск за собственост за идеални части от имота, надхвърлящи собствената му идеална част се разрешава противоречиво.

Съдия Светлана Калинова
Съдия Камелия Маринова
Съдия Владимир Йорданов
Съдия Джулиана Петкова
Съдия Маргарита Соколова

